

ПРОБЛЕМИ ІНЖЕНЕРНО-ЕКОНОМІЧНОЇ І ФІНАНСОВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Побудова економіки знань, про яку говорять провідні вітчизняні науковці і практичні працівники, вимагає великих змін, як в системі самої освіти, так і в системі замовлень з боку державних органів влади та управління, промисловців і підприємців. Тільки спільні зусилля замовників і виконавців освітніх послуг можуть забезпечити бажаний результат, яким має бути розвинута економіка, високий рівень добробуту українського суспільства. Загальновизнано, що зазначені цілі можуть бути досягнуті в результаті побудови інноваційної економіки, яка б надала суттєві конкурентні переваги вітчизняним товаровиробникам. Одним з ключових аспектів переведення економіки на інноваційні рейки є підготовка кадрів, в тому числі фінансистів.

Розвиток економіки, і тим більше інноваційний розвиток вимагає насамперед високоосвічених людей, висококваліфікованих фахівців для багатьох спеціальностей. Зокрема це стосується підготовки економістів різних напрямів підготовки та спеціальностей. Багато років ведеться послідовна робота з удосконалення економічної освіти. Змінювалися спеціальності, впроваджувалися освітньо-кваліфікаційні рівні молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра і напрями підготовки, визначалися галузі знань, переглядалися терміни навчання. Водночас змінювався зміст навчальних дисциплін, розставлялися нові акценти щодо фахового спрямування, компетенцій майбутніх фахівців. Однак, усі ці внутрішні освітянські трансформації не завжди встигали за розвитком економіки, її вимог до підготовки фахівців, які мають з економічної точки зору спрямовувати розвиток окремих підприємств, їх об'єднань, секторів економіки, територіальних виробничих угруповань тощо.

Одним з ключових напрямів розвитку української економіки є інноваційний. Проте, саме інноваційні ідеї вимагають від економістів особливої підготовки, яка б, по-перше, давала змогу правильно оцінювати зміст і перспективи інноваційних пропозицій і, по-друге, кваліфіковано визначати обсяги, джерела та етапи фінансування таких проектів. Тобто фінансист має розумітися не лише на фінансовому інструментарії, а мати достатньо ґрунтовну підготовку щодо бачення перспектив розвитку різних секторів економіки, економіки територій. На превеликий жаль сучасна навчальна програма підготовки фінансистів, а також фахівців інших економічних спеціальностей, не відповідає зазначеним потребам. Навчання зведено до підготовки операціоністів, які мають непогані знання та навички щодо реалізації окремих фінансових операцій, планування та звітності діяльності підприємств і організацій. Натомість навіть на магістерських програмах, де саме й мають надаватися знання та навички глибокої аналітичної роботи, прогнозування діяльності, як короткострокової, так і довгострокової, відсутні необхідні терміни навчання, а відповідно й змістове наповнення дисциплінами зазначеного спрямування. Необхідно надати можливості університетам самим визначати не менше половини навчальної програми відповідно до тих потреб, які мають території, де розташовані навчальні заклади і підприємства – замовники освітніх послуг. Хоча достатньо лише 30-40% навчальних програм залишати за так званими нормативними дисциплінами, склад яких затверджувався би централізовано. Відповідно до запитів замовників університети готуватимуть науково-педагогічний персонал, а той, у свою чергу, майбутніх фахівців. При цьому важливо сформувати фахівців такого гатунку, які б вільно могли спілкуватися з інженерно-технічними працівниками, з фахівцями агропромислового сектору, медицини, фармації, енергетичних, хімічних та інших видів економічної діяльності. Це не означає, що одного фахівця слід навчити усіх без виключення видів технологій. Проте вкрай важливо, щоб фахівець був підготовлений до сприйняття самого «технологічного підходу», тобто розумів, що окрім формування й використання коштів різноманітних фондів існують ще особливості, притаманні іншим видам діяльності, наприклад у будівництві, на транспорті і таке інше. Надолужити зазначені прогалини можна в університетах, де сконцентровані кафедри і фахівців різних профілів діяльності, в зв'язку з чим виглядає надуманою аргументація на користь «профільних» навчальних закладів. Таку аргументацію можна сприймати не з точки зору користі для підготовки фахівців і задоволення потреб замовників (підприємств, організацій, установ), а лише як важіль впливу на розподіл державного замовлення для вищих навчальних закладів, тобто як інструмент конкурентної боротьби між освітніми установами. Проте національні інтереси мали б бути визначені інакше – як інтереси суб'єктів господарювання, які віддадуть перевагу саме тим фахівцям,

які найбільше відповідають запитам інноваційної економіки і конкретного сегменту ринку, які підготовлені не стільки до деякого абстрактного централізованого затвердженого стандарту, що обіймає 85 відсотків навчальної програми, а наблизений до запитів товаровиробників – замовників підготовки і перепідготовки фахівців.

Щодо правильного сприйняття технологічних особливостей різних видів діяльності, в тому числі оцінювання інженерних розробок, то це вимагає від економіста доволі ґрунтовної підготовки, яку у попередні періоди забезпечувала інженерно-економічна освіта. На думку деяких фахівців з вищої освіти галузева спрямованість інженерно-економічної підготовки була фактором розпорошування державних коштів, непотрібного дублювання змісту суто економічних дисциплін при нібито незначній частці інженерної складової, яку вважалося можна надолужити безпосередньо на тому підприємстві, де буде працювати фахівець. Така точка зору взяла гору і підготовку економістів зробили більш універсальною, ще скоротивши блок інженерно-технічних дисциплін. Певною мірою інженерно-економічну освіту мала б замінити підготовка менеджерів. Проте, нинішні менеджери за змістом своїх навчальних програм і близько не нагадують інженерів-економістів. А склад дисциплін, що пропонуються для вивчення значною мірою нагадує підготовку фахівців з галузі знань «Економіка і підприємництво». Звичайно слід наголосити й на недоліках підготовки інженерів-економістів, яка надто звужувала сферу їх діяльності лише орієнтацією на цехову роботу і підготовку техпромфінпланів, техтрансфінпланів та інших планових документів, притаманних добі централізованої економіки. Такі плани виступали певними аргументами у здобутті підприємствами необхідних ресурсів, що планово розподілялися галузевими міністерствами. Порівнюючи їх з правилами функціонування сучасного бізнесу, можна сказати, що вони виконували у специфічний директивний період роль нинішніх бізнес-планів, які також є лобістським інструментом для здобуття перемоги у тендерах, при обґрунтуванні проектів і програм. Безперечно, інженерам-економістам попередньої доби при відсутності інновацій бракувало також деяких знань, зокрема фінансової і бухгалтерської підготовки.

Натомість сучасним фахівцям (менеджерам, економістам різних спеціальностей) бракує розуміння інженерно-технічних інновацій. Вони чудово орієнтуються у бухгалтерських проводках, можуть побудувати схему наповнення бюджетних і позабюджетних фондів, розміщення цінних паперів на ринку, але їм бракує інженерного чуття, яке є важливим у визначенні перспективних напрямів розвитку підприємств, секторів економіки, економіки держави в цілому. Особливо слід сказати про фінансистів, від яких залежить, і бюджетне фінансування з бюджетів різних рівнів, і кредитування комерційними банками, і співпраця з фінансовими компаніями. Комерційний успіх будь-якого суб'єкта господарювання часто-густо залежить не лише від унікальної інноваційної пропозиції, не тільки від наявності надсучасної технології, а насамперед, від своєчасного фінансування процесів придбання ліцензій на виробництво того чи іншого ринково перспективного виробу, закупівлі необхідного устаткування та обладнання, укладання угод на постачання необхідних сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, інструментів тощо. А от прийняття управлінського рішення щодо такого фінансування, або залучення кредитних ресурсів значною мірою залежить від розуміння фінансовими керівниками змісту й перспектив запропонованих заходів. Необхідно уміти достатньо точно оцінювати технічні і технологічні переваги нового виробу чи послуги, яка надаватиметься. Саме такі навички мали б отримати фахівці з економіки, зокрема з фінансів. Це вимагає інтеграції фінансової та інженерно-економічної складових при навчанні економістів-фінансистів.

Здійснити запропоноване можливо як на рівні підготовки бакалаврів, шляхом введення двох-трьох інженерно-технічних (або агрономічних тощо) дисциплін, так і на рівні магістра за умови його підготовки не менше півтора року. При двоєрічному навчанні введення на магістратурі трьох-чотирьох інженерно спрямованих дисциплін було б абсолютно доцільним. Включення таких дисциплін до навчальної програми магістрів надавало б майбутнім фахівцям можливість кваліфіковано оцінювати інноваційні проекти і програми, приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо їхнього фінансування чи кредитування. Пропонувати оптимальний набір фінансових інструментів для вирішення зазначених проблем. Система підготовки фахівців має змінюватися, однак не слід забувати, що одним з провідних принципів в економіці знань є навчання упродовж усього життя. Це означає, що поряд з підготовкою, має розвиватися й перепідготовка фахівців. Вищим навчальним закладам у цьому процесі належить неабияка роль, адже вони володіють потужним науковим потенціалом і при залученні практичних працівників можуть слугувати базою для перспектив перепідготовки кадрів.